

EVLIYA ÇELEBİ'NİN İZİNDEN BOSNA'YI KEŞFETMEK

Dr.Cengiz AYDIN¹

Bosna-Hersek derin tarihsel ve kültürel bağlarımızın olduğu ve her açıdan buram buram Anadolu kokan bir ülkedir. Bosna'yı anlamak için geçmişe bakmak, tarihin izlerini takip etmek gerekmektedir. Saraybosna'dan Mostar ve Poçitel'e, Travnik ve Bihaç'a kadar giden her kesin Osmanlı Kültür mirasının ağırlığını hissetmemesi, adeta tarihi solumaması mümkün değildir. Tarih boyunca birçok savaş ve yıkım görmesine rağmen Osmanlı mirası tarihi ve kültürel izler hala dimdik ayaktadır. Nitekim 17.yy'da yaşayan Evliya Çelebi'nin seyahatnamesinde Bosna-Hersek'in sosyo-kültürel yapısı ve kültür mirasına ilişkin yazdığı hususların hala var olduğunu görmek mümkündür. Bosna'yı Evliye Çelebinin gözünden görmek ve anlamak farklı bir ufuk sağlayacaktır. Zira seyahatnamede o dönemde farklı din, kültür ve sosyal yapıya sahip insanların birbirini tamamlayan bir yapıda nasıl barış içinde yaşadıklarını görmek mümkündür. Evliya Çelebi Seyahatnamesinde Bosna-Hersek'in kaleleri, hanları, hamamları, camileri, kiliseleri, sinagogları, köprüleri, çarşıları, saat kuleleri, halkın genel özellikleri ve yaşam tarzları, yaptıkları işler, yiyecekleri, içecekleri, bağları, mesire yerleri, değirmenleri, madenleri, önde gelen şahsiyetleri ile ilgili bilgiler vermiştir. Evliya çelebi Bosna gezilerini 1661-1664 tarihleri arasında farklı zamanlarda tamamlamıştır. Bu seyahatleri sırasında halen Bosna-Hersek sınırları içinde bulunan, Saraybosna, Mostar, Banyaluka, Travnik, Bihaç, Poçitel, Vişegrad, Foça, Konyiç, Prusaç (Akhisar) ve Doni Vakuf gibi şehirler ile ilgili önemli bilgi ve detaylara yer vermiştir.

Evliya Çelebi Seyahatnamesinde özetle; **Saraybosna'da** *Milyatska* nehrinin aktığını, üzerinde yedi taş köprü bulunduğunu, bunlardan *Hünkâr* köprüsünün alçak olmasına rağmen uzun bir köprü ve iki yüz elli adım olduğunu belirtmiştir. Ayrıca *Saat Kulesi* ve *Gazi Hüsrev Bey Camii'nden*, çarşının Halep ve Bursa'daki çarşılarla benzediğinden, çarşıda 1800 dükkân olduğundan, şehrin etrafının cennet gibi gül bahçeleriyle çevrili olduğundan bahsetmiştir. Ahalinin evlerinde pişen ekmeklerin emsalinin olmadığını, bir *kedi'nin* bir *akçe* masrafı olur diye beslemediklerini ve aynı zamanda Saraybosnalıların nimeti bol, sofrası sahibi garip dostu oldukları, ayrıca çarşıda akçe sayarken ezanı işittiklerinde “*Lebbeyk Allahümme Lebbeyk*” deyip akçeyi meydandan bırakıp dükkânlarını kapatmadan camiye gittiklerini yazmıştır. **Mostar** köprüsünden, köprü bittiğinde devletin ileri gelenlerinin özellikle köprüyü görmek için Mostar'a geldiğinden, iki kale olduğundan ve şehirde sayılı âlimler, şeyhler,

¹ Genel Müdür Yardımcısı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Blog Yazısı, Temmuz 2020

imamlar, yazarlar ve şairlerin varlığından bahsetmiştir. **Banvaluka'da**, 45 mahalle ve 300 dükkânının varlığından, bir bezistan ve *Ferhat Paşa Camii'nin* olduğundan, büyük adamlar, tecrübeli doktorlar ve iktisatçılar, iyi ve dindar adamlar, şeyhler, yazarlar, şairler ve zanaatkârın yaşadığından ve birçok çeşme, sebil ve kilise varlığından bahsetmiştir. **Travnik** kalesinin dik bir uçurumda bulunduğunu, oymalı taştan beşgen gibi inşa edildiğini ve özellikle şehir halkının çok misafirperver olduğunu belirtmiştir. Suyu ve havasının çok güzel, *Armud'unun* meşhur olduğu ve turşu ile şerbet yapıldığı, başka bir yerde bulmanın mümkün olmadığından, şehirde 17 Cami bulunduğundan ve en meşhurunun *Hasan Ağa Camii* olduğundan bahsetmiştir. **Bihac'ın** Boşnak Vali Hasan Paşa tarafından fethedildiğini ve şehrin birçok kahraman savaşçı yetiştirdiğini yazmıştır. **Pocitel'de** evlerin üst üste durduğunu ve havası çok hoş olduğu için, burada başka kasabalara göre meyvelerin daha önce olgunlaştığı ve birçok *ceviz ağacı* olduğunu yazmıştır. **Visegrad** şehirden bahsederken *Sokullu Mehmet Paşanın* ihsanları/bağışları dolayısıyla şehrin refah içinde olduğunu, *Drina* köprüsünden bahsederken ise “Mimarlığı ve inşaatçılığı bilen kişi bu köprüye bakınca hayran kalır” yazmıştır. **Foca'nın** doğudan batıya *Drina nehrin* yanında konumlandığı ve etrafında ormanlarla zengin dağlar ve ayrıca şehirde 10 Müslüman mahallenin bulunduğundan bahsetmiştir. **Konviç'in** geniş bir alanda, dağlık ve kayalık bir yerde, *üzüm bağ* ve bahçelerinin Neretva nehrinin kıyısında bulunduğundan ve karşıya tarafa odun bir köprüden geçildiğinden bahsetmiştir. **Doni Vakuf'un** Bosna sancağındaki en büyük kasaba olarak, otuz adet camiden en mamur ve süslüsünün *Malkoç-Zade İbrahim Bey camii* olduğunu, ayrıca ahalisinin Allah yolunda mücahit ve gaza adamları olarak sofralarının zengin ve fakirlere açıklığından bahsetmiştir. **Prusaç (Akhisar)** kalesinin Gazi Hüsrev Paşa tarafından fethedilen *Venedik* yapısı beyaz inci gibi bir kale olduğunu yazmıştır. Yalçın bir kaya üzerinde beşgen şeklinde taş bina kalenin, üç yüz asker ile muhafaza edildiği ve her gece mehterhanesinin çaldığından, sekiz camii'nin bulunduğunun ve en mükellef ve mamuru olanının *Haydar Kethüda Camii* olduğundan, üç adet tekkenin olduğu ve bunlardan Şeyh Hasan Kâfi Hazretleri tekkesinin *Halveti* tarikatına ait olduğunu ve şehirde *oğul balı* ve *bal suyunun* meşhur olduğundan bahsetmiştir.

Sonuç olarak, Evliya Çelebinin izinden seyahatnamede detaylı bir şekilde anlatılan Bosna-Hersek'i keşfetmek tarihin akışını görmemizi ve anlamamızı kolaylaştıracaktır. Şimdi Evliya Çelebinin izinden Bosna'yı yeniden keşfetme vaktidir...

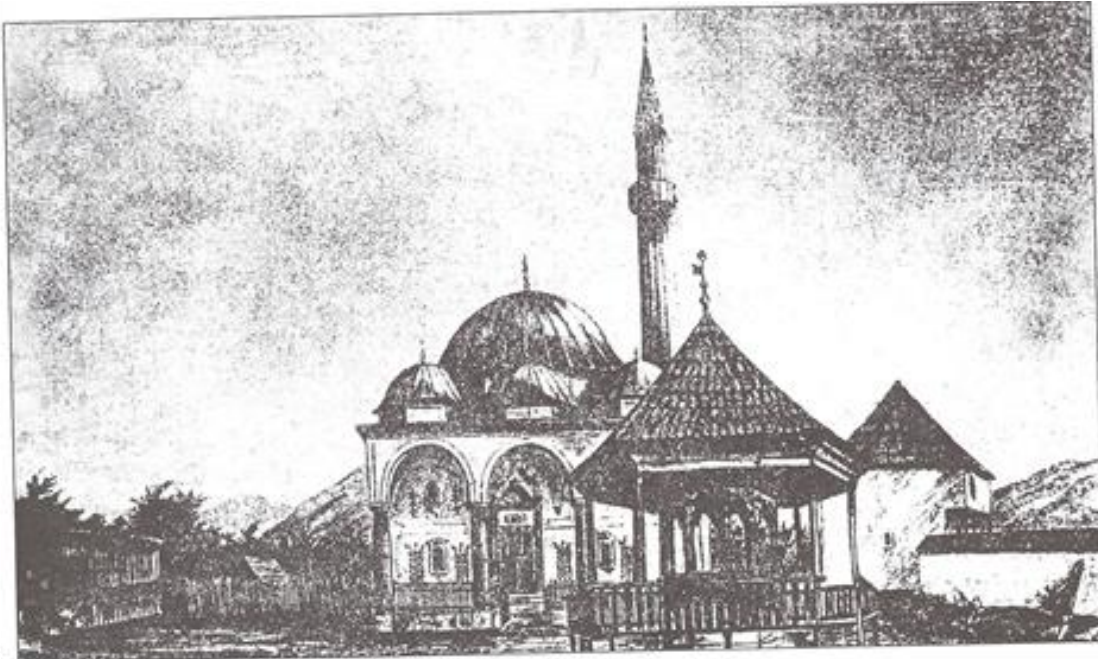
GAZİ HÜSREV BEY CAMİİ

MOSTAR

TRAVNIK

FERHAT PAŞA CAMİİ

POÇİTEL

